

UTRECHTSE HERINNERINGEN AAN A. S. C. WALLIS (ADELE OPZOOMER).

In het vorige najaar promoveerde aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen de Heer S. J. R. Rameckers op een proefschrift over de schrijfster A. S. C. Wallis, wier historische romans *In dagen van strijd* en *Vorstengunst* indertijd grooten opgang maakten. Thans leest de jeugd ze niet meer en zijn zij voor de ouderen een jeugdherinnering geworden.

Adèle Opzoomer werd als tweede kind van Cornelis Wilhelmus Opzoomer en Adelaine Catherina Ackersdijck op 21 Juli 1856 te Utrecht op de Nieuwe gracht geboren in het breede huis, nu genummerd nr. 51. Hier heeft het kleine en tengere meisje haar trieste kinderjaren doorgebracht, buiten aanraking met andere kinderen, behalve van haar zes jaar ouderen broer Emile, terwijl zij op haar negende jaar er nog één broertje bijkreeg. Een oude onderwijzer kwam haar aan huis lesgeven, doch het meest heeft Adèle geleerd van de gesprekken van haar begaafden vader, Professor Opzoomer. Deze beleefde toen zijn glorie-tijd. Als voornaamste voorvechter van het positivisme in ons land zocht hij een toepassing der methoden van de natuur- op de geesteswetenschappen. De groote natuurvorschers Donders, Buys Ballot, Engelman en Harting, die Utrecht toen telde, waren zijn vertrouwde vrienden en de geregelde bezoekers van zijn deftige woning.

In 1872 verhuisde het gezin Opzoomer naar de Kromme nieuwe gracht. Het huis, dat zij daar bewoonden, is nu verbouwd tot drie woningen: nr. 52bis, 52 en 52bisA. Hier heeft Adèle gewoond van haar 15e tot haar 22e jaar en, 18 à 19 jaar oud, haar eerste werk uitgegeven, een Duitsch treurspel in verzen: *Der Sturz des Hauses Alba*. Haar verblijf op een Duitsche kost-school en het feit dat thuis veel Duitsch werd gesproken, Prof. Opzoomer las samen met zijn vrouw Klopstock, maakten, dat de belangstelling van het jonge meisje vooral uitging naar de Duitsche literatuur. Haar drama werd in den winter van 1876 op 1877 te Amsterdam met veel succes opgevoerd in het theater Van Lier in de Amstelstraat waaraan toen een Duitsch tooneelgezelschap was verbonden. Ook in Duitschland trok het stuk de aandacht. Nog in hetzelfde jaar 1875 volgde een tweede historisch drama in rijmlooze verzen: *Johann de Witt*.

In 1877 betrad zij het gebied van de Nederlandsche letteren door de uitgave van haar historischen roman *In dagen van strijd*, die doordrenkt was van de ideeën van haar vader en met waardeering werd ontvangen. Allard Pierson wijdde er een uitvoerige en gunstige beschouwing aan, Busken Huet sprak zijn vertrouwen in de toekomst der jonge schrijfster uit. Het boek

bracht haar in briefwisseling en vervolgens in kennismaking met onze eerste romanière, Mevrouw Bosboom-Toussaint. De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bood de vier-en-twintig-jarige het eerlidmaatschap aan.

Vijf jaar later, in 1883, volgde de historische roman Vorstengunst, die binnen een jaar werd herdrukt. De beide historische romans beleefden zes drukken, men vond ze oneindig boeiender dan die van Mevrouw Bosboom-Toussaint.

Bij al den lof, welke aan de schrijfster werd toegezwaard, klonk als een schelle dissonant het oordeel van L. van Deyssel, die zich na de lezing benauwd voelde alsof hij „een steen had doorgeslikt. Hier klonk de stem van een der jongeren, die weldra andere maatstaven zouden aanleggen bij de critiek van literaire werken.

Het was de tijd dat een nieuwe literatuur begon door te dringen, de schilderkunst opbloede, het muziekleven zich in stijgende lijn bewoog, krachtige sociale stroomingen zich deden gelden, een nieuwe gemeenschapszin ontwaakte.

Aan de groote opleving, die na 1880 ons gansche geestesleven vernieuwde, heeft Adèle Opzoomer niet deelgenomen, al heeft zij hiertoe wel gelegenheid gehad. Toen het gezin in Mei 1879 andermaal was verhuisd, nu naar Maliebaan 17, woonde het daar dichtbij de familie Fles, op nr. 37. In dat huis, waar een ruimere geest heerschte, dat een kunstzinnig milieu was van jonge schrijvers en schilders en vooraanstaande componisten, was Adèle een geregelde bezoeker. Zij vond er meermalen ontspanning door met de begaafde dochters Anna en Etha komedie te spelen. Doch met de voormannen van de Nieuwe Gids, die zij hier ontmoette, heeft Adèle geen contact gekregen; zij bleef de literatuur zien door de oogen van haar vereerden vader, man van den ouden Gids.

Hoe Utrecht in die dagen was, heeft Mr. H. P. G. Quack ons in zijn Herinneringen zoo aardig beschreven:

„Alles wijst in Utrecht op de traditie. En niet enkel de gebouwen. In de oude bisschopsstad heerschten, toen ik er in 1868 aankwam, overal in de samenleving gezag en orde. Vaste vormen bleven bewaard, en de afstand tusschen de verschillende rangen en standen der maatschappij werd in ouderwetschen stijl in acht genomen. Het was een samenstel van kringen. De kring van professoren was een kleine zelfstandige wereld op zichzelf. Namen van geslachten, wier dragers in staats- of maatschappelijke zaken zich vroeger hadden beroemd of bekend gemaakt, hadden nog altijd in Utrecht een goeden klank. De afstammelingen van den Utrechtschen adel, wonende in hun ruime huizingen, hadden steeds een voorrang. Zelfs de meest geavanceerde in de stad was lang niet ongevoelig voor de omstandig-

heid, dat de hoofden dier aanzienlijke familiën hem toeknikten. Over alles, gebouwen en menschen, hing een gevoel van rust. Zóó wilde het de traditie. Men maakte zich niet druk of zenuwachtig. Men onderging en volgde het voor ieder geteekende lot”.

In deze stad van kringen bloeide ook de kunst in particuliere kringen op. O.a. op de kamermuziekavonden van Jhr. Joh. van Riemsdijk, den talentvollen vioolspeler, door Prof. Engelman de beste dillettant van Holland genoemd. Hij legde zich toe op de herleving van de oudnederlandsche meesterwerken. Te zijnen huize speelden Clara Schumann met Mevrouw Engelmänn, Röntgen met zijn vrouw Amanda Maier, hier kwam Brahms zoo vaak hij Utrecht bezocht. Deze logeerde dan op Lucasbolwerk 16 bij Prof. Engelmänn, groot geleerde wien naast de wetenschap de muziek ter harte ging. Aan Engelmänn is te danken, dat de muziek van Brahms in Holland ingang vond, en dat zijn kamermuziek hier werd gespeeld en geliefd, toen zij in Duitschland nog slechts in kleine kringen werd gewaardeerd. Engelmänn was getrouwd met de concert-pianiste Emma Brandes, die groote triomfen in Holland heeft gevierd. Hun huis was het middelpunt van muzikaal leven in Holland; Joachim, Clara Schumann, Rubinstein, Eduard en Nina Grieg en nog zoovele anderen waren er welkome gasten. Als Brahms er logeerde, placht hijzelf 's ochtends met Mevrouw Engelmänn zijn lievelingsgerechten, kreeft, paling en spiering, op de Vischmarkt te gaan koopen.

Ook in de salon, welke Mevrouw Twiss hield op Beukenburg en ten huize van de dames Fles werd de muziek beoefend. Brahms verzocht in zijn brieven aan de Engelmänn de groeten aan Anna Fles en aan Elsje Twiss, de latere Mevrouw d'Aulnis de Bourouill.

Het huis van Mengelberg in de Maliebaan was toen een katholiek centrum van beeldhouwers in de Rijnprovincie.

Doch met al dezen heeft Adèle Opzoomer geen contact gehad. Aan het volle leven nam zij geen deel, als een kasplantje bewaakt en verzorgd leefde zij in kleinen huiselijken kring, geheel in beslag genomen door haar literaire werk.

Wel heeft zij daarnaast gedurende eenigen tijd de schilderkunst beoefend en zich toegelegd op het schilderen van bloemen en landschappen. Ook hiervoor had zij blijkbaar aanleg, want Bosboom interesseerde zich voor haar werk, maar vrij jong liet zij deze liefhebberij weer varen.

In haar ouderlijke woning heeft Adèle haar toekomstigen echtgenoot leeren kennen. Dit was de Hongaar Von Antal, die te Utrecht zijn theologische studiën voortzette in het genot van een beurs, door de Utrechtsche Universiteit aan theologische studenten uit Hongarije verleend. Von Antal was een trouw bezoeker van de colleges van Prof. Opzoomer en droeg dezen een groote

bewondering toe; meermalen bezocht hij diens woning. In 1888 is Adèle hem naar Hongarije gevolgd.

Zij heeft daar genoten van het romantische land, van huiselijk geluk en haar literairen arbeid, die hier niet meer den vroegeren opgang maakte. Doch altijd gingen haar gedachten vol verlangen uit naar het ouderlijke huis, de stad Utrecht en het dierbare vaderland. Aan haar vaderlandsche gevoelens heeft zij uiting kunnen geven door te bewerken, dat voor Michiel de Ruyter te Debreczin een standbeeld werd opgericht. De Hongaren koesteren een groote vereering voor onzen grooten zeeheld, die op zijn laatsten tocht zes en twintig Hongaarsche predikanten, die op de Napelsche galeien slavendienst verrichtten, bevrijdde.

Toen Adèle Opzoomer in 1905 naar haar land terugkeerde om daar met haar kind de terugkomst af te wachten van haar man, die naar Amerika reisde, heeft zij Den Haag tot verblijfplaats gekozen. Vandaar heeft zij in het voorjaar van 1906 ook eenigen tijd te Utrecht doorgebracht, waar zij velen van de vroegere dierbaren miste. Bovenal moet zij na haar terugkeer pijnlijk hebben gevoeld, dat zij vreemd stond tegenover de toenmalige literatuur, die door de beweging van '80 zulk een belangrijke omwenteling had ondergaan.

Na de eerste wereldoorlog is zij in 1920 met haar man en hun kleinkind naar Nederland uitgeweken. Op reis werd haar koffer met handschriften onvreemd, wat haar bij haar geknakte gezondheid de lust tot nieuw groot werk ontnam. Een enkele maal heeft Utrecht daarna de tengere vrouw naast haar robusten echtgenoot nog in zijn midden teruggezien, voordat zij op 27 December 1925 in een rusthuis te Rotterdam overleed. C. C. v. d. G.

BOEKAANKONDIGING.

Leven en werken van Cornelis Adrianus Pekelharing, 1848—1922, door J. M. Baart de la Faille, H. G. K. Westenbrink en P. Nieuwenhuyse. Utrecht, 1948. (VIII en 218 blzn. met portn. en afbn.) 8°.

Herinneringen van Cornelis Winkler, 1855—1941. [Voor den druk gereed gemaakt door E. Winkler-Junius]. Arnhem, 1947. (174 blzn. met portn. en afbn.) 8°.

Deze beide boeken dienen samen besproken te worden, wegens de

opvallende overeenkomst: Pekelharing en Winkler — beiden hoogleraren van wereldformaat, jarenlang aan dezelfde universiteit, en dezelfde faculteit. — Bijna even oud, vrienden, samen in Indië geweest met een regeeringsopdracht, beiden dokterszoon uit een kleine plaats.

Dat evenwel de beide boeken hemelsbreed verschillen ligt aan de totaal verschillende opzet. Het eerstgenoemde boek is er een over Pekelharing, geschreven 25 jaren na zijn dood, en een eeuw na zijn geboorte.